

Temat: **Rzeczpospolita – królestwo czy republika?**

W nowym temacie s. 60-64 zwróćcie uwagę na:

- proces powstawania polskiego parlamentaryzmu - od wieców i zjazdów w okresie rozbięcia dzielnicowego, poprzez ogólnopolskie zjazdy urzędników i przedstawicieli szlachty oraz miast w XIV w., do sejmu walnego w XV w.,
- kompetencje polskiego parlamentu,
- zasadę jednomyślności i jedności obrad oraz sytuacje, gdy zasada jednomyślności nie obowiązywała,
- etapy prac sejmu (od zwołania do zakończenia),
- różnice pomiędzy sejmem zwyczajnym a nadzwyczajnym,
- sejmy w okresie bezkrólewia,
- rodzaje sejmików ziemskich.

Ćwiczenia do tych zajęć proszę zrobić, np. w zeszytach przedmiotowych do wtorku.

I. Przedstaw działania rycerstwa i szlachty polskiej w kolejnych stuleciach mające wpływ na ukształtowanie się parlamentaryzmu w Rzeczypospolitej.

Wiek	Działania rycerstwa i szlachty w sferze politycznej
XIII	
XIV	
XV	
XVI	

II. Wykonaj polecenia na podstawie tekstu źródłowego oraz informacji ze s. 61 i 62 podręcznika.

Władzę ustawodawczą król sprawował wspólnie z sejmem. [...] Królowi przysługiwało prawo inicjatywy ustawodawczej i sankcji uchwał sejmowych, „moderowania” ich przez ostateczną redakcję przed publikacją oraz ich interpretacji. Konstytucje sejmowe były ogłaszane w imieniu króla z zaznaczeniem, że są wydane za zgodą sejmu. Samodzielnym ustawodawcą pozostał król w stosunku do miast królewskich, Żydów, chłopów z królewszczyzn itd. [...] Miał wyłączne prawo mianowania urzędników, ograniczone co do ziemskich urzędów sądowych uprzednim wysunięciem kandydatów przez sejmiki. Największe znaczenie miało królewskie prawo nominacji na urzędy senatorskie [...]. Król wykonywał sądownictwo dyscyplinarne nad urzędnikami, ale

mógł karać tylko grzywną. Nie mógł natomiast król urzędnika usunąć, chyba [że] w razie popełnienia zbrodni.

Król był naczelnym wodzem, w praktyce silnie ograniczonym przez władzę hetmanów, kierował też polityką zagraniczną. Oddawanie znacznej części królewskich w dożywocie i kontrola sejmu nad wydatkami skarbowymi ograniczały możliwość dysponowania przez króla zasobami finansowymi państwa. Najbardziej ograniczona była władza sądowa króla od utworzenia w 1578 r. Trybunału Koronnego. Król uczestniczył tylko w sejmach sejmowych, nie miał już prawa amnestii ani łaski.

Źródło: J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 214.

A. Zapisz znak „X” w rubrykach obok kompetencji króla lub sejmu walnego, które przysługiwały im od czasu utworzenia Trybunału Koronnego.

Kompetencje	Król	Sejm walny
uchwalanie i ogłaszanie konstytucji sejmowych		
obsadzanie urzędów		
wypowiadanie wojny i zawieranie sojuszków		
nakładanie podatków		
akceptowanie projektów ustaw		
ułaskawianie i ogłaszanie amnestii		
nominowanie senatorów		
przewodniczenie sądom sejmowym		
zwoływanie pospolitego ruszenia		
kontrolowanie wydatków skarbowych		
wnoszenie projektów ustaw		

B. W jakich dziedzinach władza króla była całkowicie samodzielna?

III. Uzupełnij tabelę dotyczącą sejmików.

Nazwa	Charakterystyka sejmiku
deputackie	
elekcyjne	
przedsejmowe	
relacyjne	
kapturowe	
generalne	

Podkreśl te, które związane były z procedurą sejmu walnego, a następnie ponumeruj je w kolejności ich zwoływania

IV. Wpisz literę „P” obok zdań prawdziwych, a literę „F” – przy wypowiedzeniach fałszywych.

Zdanie	P/F
Konstytucjami nazywano w Rzeczypospolitej wyłącznie akty prawne określające zasady ustrojowe państwa.	
Na sejmikach uchwały zwane laudami zapadały większością głosów.	
Sejmiki ziemskie najczęściej obradowały w kościołach, ponieważ miały religijny charakter.	
Na sejmie walnym ustawy przyjmowano przez aklamację.	
Jednym z wyjątków od zasady jednomyślności były rugi poselskie.	
Prawo do zerwania prac sejmu przysługiwało każdemu szlachcicowi uczestniczącemu w obradach parlamentu Rzeczypospolitej.	

V. Czym różnił się sejm zwyczajny od sejmiku konwokacyjnego? Podaj trzy różnice.

-
-
-

VI. W czterech punktach przedstaw etapy wolnej elekcji.